

**EHITUSORGANISATSIOONIDE LÜHIAJALISE
KREDITEERIMISE TÄIUSTAMISEST**

S. S t r e n s e

Rahanduse ja krediidi kateeder

Kõigi rahvamajandusharude lühiajalise krediteerimise õige organiseerimine on suure tähtsusega sotsialistliku majanduse edendamisel ja ühiskondliku tootmise majandusliku efektiivsuse tõstmisel.

NLKP XXIV kongressi otsuste kohaselt peab käesoleval viisaastakul tõusma finantskrediidi mehhanismi mõju ühiskondliku tootmise intensiivistamisel. Eriti aktuaalne on see ehituses seoses ehitusorganisatsioonide üleviimisega uuele planeerimise ja majandusliku stimuleerimise korrale.

Vastavalt põhikirjale, ehituse finantseerimise eeskirjadele ning NSVL Ministrite Nõukogu poolt kiinnitatud krediidiplaanile krediteerib Ehituspank ehitusorganisatsioonidele vastavalt nende finantsmajandusliku tegevuse tulemustele materjalide muretsemiseks, ehitus-montaažitööde lõpetamata toodangu ülenormatiivsete järelduste katteks, ajutisteks vajadusteks, kapitaalremondiks, käibevahendite ümberjaotamiseks, töötasude väljamaksmiseks jne. Kokku näeb ehitusorganisatsioonide lühiajalise krediteerimise instruksioon ette 14 erinevat krediidiliiki. Ehitusorganisatsioonid kasutavad väga erinevaid pangakrediidi liike, millel on erinevad tähtsused, kustutamise järjekorrad ning samuti ka protsendimäärad. Kõik see raskendab krediidi väljaandmist, vormistamist ja õigeaegset kustutamist. Sellega aga väheneb rahalise kontrolli efektiivsus, sest krediiti antakse välja väga erinevates lõikudes, arvestamata ehitusorganisatsiooni finantsmajandusliku tegevuse kogu kompleksi.

Üheks põhilistest tingimustest ehitusorganisatsiooni-

de uuele planeerimise ja majandusliku stimuleerimise korrale üleviimisel on arveldamine tellijate ja ehitusorganisatsioonide vahel valmis objekti või ehituse lõpetatud etapi eest. Seoses sellega kasvavad järsult ehitusorganisatsioonide kulutused lõpetamata toodangule, kusjuures suurem osa nendest on tehtud pangakrediidi arvel.

Praktika on näidanud, et laenu, mida kasutatakse normatiivsete ja ülennormatiivsete lõpetamata toodangu jääkide normeerimise allikana aasta jooksul, ei vasta laenatavate vahendite tegelikule vajadusele. Krediidi väljaandmise ja tagastamise tähtsajad ei ole seotud käibevahendite lõpetamata toodangus olemise tegeliku ajaga. Laenu väljaandmine ei ühti kulutuste tegemise ajaga ja kustutamise tähtsajad ei lange kokku vahendite vabanemisega.

Ülennormatiivsete lõpetamata toodangu jääkide krediteerimise praegu kehtivate eeskirjade järgi on vahe laenatud vahendite tegeliku vajaduse ja kasutatava krediidi vahel küllalt suur.

Krediidi saamiseks ülennormatiivsete lõpetamata toodangu jääkide katteks on vaja õigeaegselt esitada pangale küllalt keerulised arvestused, mille järgi otsustatakse laenu väljaandmise võimalused ja otstarbekus.

Selline olukord piirab nii krediidi kasutamist kui ka krediidi mõju materiaalsete väärtuste ringlusele.

Viimastel aastatel on paljude trustide juures loodud tootmistehnoloogilised komplekteerimise valitsused. Oma tegevuse iseloomult erinevad need tunduvalt ehitusettevõtetest ning sellepärast on ka kehtivad krediteerimise moodused nende suhtes mittevastuvõetavad.

Selle tulemusena krediidi osatähtsus ehituses käibevahendite formeerimise allikana väheneb ning on tunduvalt madalam kui tööstuses. Samal ajal kasvab aga käibes oleva kreditoorse võlgnevuse osa, s.o. vahendid, mis kuuluvad hankijatele ja tellijatele avansi näol.

Alljärgnevalt toome andmed käibevahendite formeerimise allikate kohta, kaasa arvatud tellijatelt saadud avansid (murru lugeja - tööstuses, murru nimetaja - ehituses):

Käibevahen- dite moodus- tamise alli- kad	A a s t a d			
	1968	1969	1970	1971
Pangakrediit	<u>44,3</u> 23,8	<u>43,2</u> 23,1	<u>43,6</u> 23,1	<u>43,8</u> 20,8
Kreeditorid	<u>8,4</u> 25,4	<u>9,4</u> 27,1	<u>9</u> 30,8	<u>7,9</u> 30,1

Ehitusorganisatsioonid põhiliselt kustutavad krediiti mitte käibest vabanenud vahendite, vaid uue saadud laenu arvel. Sel kujul krediidi tagastatavusel on formaalne iseloom.

Ühiskondliku tootmise efektiivsuse tõstmisel, on suure tähtsusega krediidi õigeaegne tagastamine ehitus-montaažitööde plaanide täitmise ja toodangu realisatsiooni teel, s.t. lõpetatud objektide või etappide näol.

Ehitusorganisatsioonide krediteerimise ebarahuldava süsteemi tõttu tekib perioodiliselt vajadus kohalike, tootmisharu ja tootmisharudevaheliste arvelduste teostamiseks suurte krediidisummade väljaandmisega. Lõpptulemusena hanked ja teenused tasutakse ikkagi krediidi arvelt, ainult tihti peale dokumentide kartoteegis olemist. See mõjub aga halvasti ehitusorganisatsioonide majanduslikule tegevusele.

On vaja leida krediteerimise selline moodus, mis soodustaks ehituse kestuse lühendamist, põhifondide ja tootmisvõimsuste käikuandmise plaanide täitmist, kasumi saamist, ehituse maksumuse alandamist ning isemajandamise tugevdamist.

Kõik see on sundinud meie majandusmehi otsima võimalusi ehitusorganisatsioonide krediteerimise täiustamiseks.

Tähelepanuvääriv on eksperiment, mida teostatakse alates 1971. aastast. Nimelt mõningate uute ettevõtete rajamisel reas tööstusharudes annab Ehituspank krediiti mitte tellijatele, vaid ehitusorganisatsioonidele.

Krediteerimisel lähtutakse ehitatava ettevõtte tellija

poolt kinnitatud ja peatöövõtja poolt vastuvõetud täielikust eelarvelisest maksumusest. Peale eelarvete ehitajale üleandmist on ehituse eelarveline maksumus lõplik.

Ekspimenti teostatakse nende uute rajatavate ettevõtete ja tootmisobjektide osas, mis on kindlustatud projekt-eelarvelise dokumentatsiooniga ja mis ehitatakse tsentraliseeritud kapitaalvahetuste arvel. Ehituse normatiivne tähtaeg antud objektidel ei ületa 3 aastat ja kulutuste tasumise tähtaeg - 5 aastat.

Ettevõtete ja objektide ring määratakse kindlaks NSVL Plaanikomitee, NSVL Ehituskomitee, NSVL Ehituspanga ja NSVL Rahandusministeeriumi poolt tellija ministeeriumide ja ametkondade ning ehitusorganisatsioonide osavõtul.

Kapitaalvahetuste, ehitus-montaažitööde ja tootmisvõimsuste ning põhifondide käikuandmise planeerimist teostatakse kogu ehitusperioodiks koostatud tiitelnimekirjade alusel. Tiitelnimekirjade koostamisel lähtutakse ehituse kestuse normidest ja need on muutumatud kogu ehitusperioodi jooksul.

Tellijad arvlevad ehitusorganisatsioonidega peale ettevõtte või tööstuskompleksi eksploatatsiooni andmist. Aluseks on riikliku vastuvõtukomisjoni akt, kusjuures arvlemine toimub pärast aktis näidatud vaegtööde kõrvaldamist.

Maksed teostatakse amortisatsiooni, kasumi ja tellijate muude vahendite arvel ettevõtte või kompleksi täielikus maksumuses.

Ehituse ennetähtaegsel käikuandmisel tasub tellija ehitusorganisatsioonile täieliku ehituse maksumuse, vastavalt lepingule. Omavahendite ebapiisavuse puhul aga annab pank tellijale krediiti.

Ehitusorganisatsiooni lõpetamata ehitus kuni tellijaga arvlemiseni valmistoodangu eest kaetakse pangakrediidiga. Krediiti antakse välja vastavalt aasta krediidilimiidile.

Allettevõtjatele annab peatöövõtja vahendid ehitus-montaažitööde lõpetamata toodangu jääkide katteks avansi näol. Selleks otstarbeks saab peatöövõtja Ehituspangast lühiajalist krediiti.

Aastaplaani ületamisel antakse krediiti üle aasta krediidilimiidi.

Pangakrediidi kustutab ehitusorganisatsioon pärast tellijaga arvlemist.

Kogu ehitusperioodi kestel asub rajatav objekt panga kontrolli all, mis haarab kõiki põhilisi küsimusi, ning on seotud abinõude rakendamisega ehituse õigeaegseks käikuandmiseks. Panga kontroll toimub raamatupidamise andmete, lõpetamata toodangu õiendite ning kohapealsete kontrollimiste alusel.

Meie vabariigis rakendatakse antud krediteerimise moodust Narva Ehitustrusti Ehitusvalitsuses nr. 2 ENSV Kergetööstuse Ministeeriumi Tootmiskoondise "Kommunaar" Narva Toornahavabriku ehitusel. Eksperimenti alustati 1973. aastal. Vabriku võimsus on ette nähtud 800 tuhat toornaha tingühikut. Ehituse eelarveline maksumus moodustab 2500 tuhat rubla, sealhulgas ehitus-montaažitööd 2140 tuhat rubla. Vabriku ehituse kestuse normatiiv on 17 kuud.

Kulutused ehitaja ja tellija vahel on jaotatud järgmiselt:

	Tellijaja osas	Ehitaja osas	Ehitusel üldse
1973. aasta kapitaalmahutused, sealhulgas ehitus-montaažitööd	26	744	770
1974. aasta kapitaalmahutused, sealhulgas ehitus-montaažitööd	104	1626	1730
	19	1421	1440

Üldine 1973. aasta kapitaalmahutuste plaan täideti 98,4 %. Plaan oli 744 tuhat rubla ja faktiline töömaht 732 tuhat rubla. Ehitus-montaažitööde plaan aga ületati. Tegelikult täideti ehitus-montaažitöid 717 tuhat rubla ehk 102,4 % (plaan 700 tuhat rubla).

Kapitaalmahutuste üldplaan jäi täitmata 12 tuhande rubla suuruses summas seoses mõningate seadmete mitteõigeaegse saabumisega ehitusele. Samuti sundis graafikust kõrvale kalduma ka üksikute jooniste hilinenud väljaandmine. Sellele vaatamata suudeti ehitus-montaažitööde aastaplaan summaarselt ületada.

Ehitusorganisatsioon - Narva Ehitustrusti Ehitusvalitus nr. 2 - täitis 1973. aasta kasumiplaani 170-protsendiliselt. Kui plaan oli 156 tuhat rubla, saadi tegelikult kasumit 266 tuhat rubla.

Omakäibevahenditega on ehitusorganisatsioon kindlustatud täielikult. Lõpetamata toodangu plaaniliste jääkide katteks toornahavabriku ehitusel saadi ajutiseks kasutamiseks avansina krediiti 27 tuhat rubla, mis moodustab 6 % oma jõududega tehtavate ehitus-montaažitööde mahust. Arveldusteks alltöövõtjatega määras peatöövõtja töökompleksid vastavalt nende organisatsioonide kuufilesannetele. Seoses sellega arvestati varem väljaantud ajutised käibevahendid allettevõtjate poolt täidetud tööde mahtu (s.t. lõpetamata toodangu jääke ei planeeritud). Peatöövõtja - Narva Ehitustrust - peab õigemaks, et allettevõtjatega arvlemisel kehtiks sama arvelduste kord, mis peatöövõtja poolt oma jõududega täidetatvatel töödel.

Kontrolliks ehitus-montaažitööde kvaliteedi, tehniliste tingimuste ja projektlahenduste üle toornahavabriku ehitusel on Narva Ehitustrustis 4-liikmeline grupp, keda tasustatakse ehitatava ettevõtte direktiooni kulude arvelt.

Plaanis täitmise protsent on toornahavabriku ehitusel kõrgem kogu Ehitusvalitsuse keskmisest.

Alates 1971. a. eksperimenteerib NSVL Ehituspank ehitusorganisatsioonide krediteerimist kogu ehitustsükli osas. Eksperimenti alustati trustis nr. 20 "Glavleningradstroj". 1972. aastal eksperimenti laiendati kõigile "Glavleningradstroj" ja "Glavleningradmežstroj" organisatsioonidele. 1973. a. võtsid eksperimendist osa juba 18 Ehituspanga kontorit ja peaaegu 300 ehitusorganisatsiooni.

Lõpetatud ehituse tsükkel hõlmab kogu plaanilist ehituse perioodi alates materjalide muretsemisest ja töötasu väljamaksmisest kuni tellijale lõpetatud objekti üleandmiseni.

Kulutuste krediteerimise olemus kogu ehitustsükli osas seisneb selles, et pangakrediit koos omakäibevahenditega võtab osa ringluse kõigist staadiumidest - materjalide ostmisest ja töötasu maksmisest kuni vahendite laekumiseni tellijale üleantud objekti eest. Omakäibevahendid võtavad ringlusest osa vastavalt finantsplaaniga kinnitatud normatiivi ula-

tuses. 14 krediteerimise liigi asemel kasutatakse ainult üht krediiti.

Kauaaegse sotsialistlike ettevõtete krediteerimise praktika põhjal on välja töötatud kaks krediteerimise meetodit: lihtlaenu ja erilaenu arve. Eelistatum on teine meetod, mille kasutamisel ehitusorganisatsioonid saavad raha tegeliku vajaduse momendil ning krediit on vahendiks eksploatatsiooniplaanide täitmise kontrollimisel.

Käesoleval ajal on väga tähtis täiustada erilaenuarve kasutamist, et vältida krediidi kasutamist liigsete varude ja kahjumite kattteks.

Riigipangas on erilaenu arved juba 20 aastat laialdaselt kasutusel, kuid Ehituspangas neid peaaegu ei rakendata.

Kõik rahalised operatsioonid teostatakse ühe erilaenuarve abil. Ühine laenuarve võib täita nii arveldus- kui laenuarve funktsioone. Sellel võib moodustuda nii deebet- kui kreditsaldo. Deebetsaldo tähendab ehitusorganisatsioonil raha olemasolu ja kuni nende kulutamiseni esineb arve arveldusarvena. Kreditsaldo olemasolu aga näitab, et oma raha on kulutatud ning selles summas on kasutatud pangakrediiti. Pärast omavahendite kulutamist kulutuste tasumine ei lakka. Kulutused kaetakse juba pangakrediidi arvelt. Krediit kustutatakse kõigi rahaliste vahendite suunamisega sellele arvele.

Pangale võlgnevuse korral suunatakse kõik saabuavad vahendid esimeses järjekorras võlgnevuse kustutamiseks, s.t. jälgitakse krediidi tagastamist vastavalt määratud tähtaegadele.

Olulise tähendusega ehitusorganisatsiooni finantsmajandusliku tegevuse parandamisele on operatiiv-finantsplaneerimise koosõla tootmisprogrammiga. See kindlustatakse väljamineku ja sissetuleku rahaliste summade plaanilise arvestuse omavahelise seosega, aga samuti krediidiga, mida iga organisatsioon on kohustatud esitama Ehituspanga asutusele enne planeeritud kvartali saabumist.

Selline krediidi andmise vorm eeldab, et isemajandav organisatsioon peab varem kindlaks tegema vahendite vajaduse planeeritaval perioodil, sissetuleku suuruse ja krediidi mahu. Nende suuruste arvestusel on tähtis kontrolli funktsioon.

Uue meetodi juures peab krediidi tagastamise plaaniline tähtaeg vastama ehitusorganisatsiooni fondide käibe plaanilistele tähtaegadele. Jälgides tellijatelt vahendite õigeaegset saabumist, on pangal võimalus krediidi abil jälgida ehituse kestusest kinnipidamist, sest iga sissetulek peab summaliselt ja tähtajalt vastama lõpetatud etappide ja objektide äraandmisele.

Krediidi limiit määratakse kui plaaniliste sissetulekute ja väljaminekute vahe. Järelikult vajadus laenatud vahendite järele tehakse kindlaks rahaliste käivete abil, mitte aga vahendite jäägiga käibes nagu enne.

Sel viisil võtavad Ehituspanga asutused koos ehitusorganisatsioonidega osa krediidi planeerimisest. Iseendast krediidi planeerimine haarab kogu käibevahendite fondi liikumise.

Igakuuliselt reguleeritakse krediiti selliselt, et võiks kontrollida ehitusorganisatsioonile kinnitatud plaaniliste ülesannete täitmist.

Krediidi reguleerimise protsessis ilmunud plaaniliste tähtaegade rikkumisel kasutab Ehituspank krediidilise mõjutamise abinõusid või osutab organisatsioonile krediidiga abi. See seisneb krediidi pikendamises ja protsendimäärade diferentseerimises.

Krediteerimise uue süsteemi puhul suunatakse vahendid viivitamatult krediidi kustutamisele, aga krediiti antakse välja ainult vajaduse korral.

Uus krediteerimise süsteem lihtsustab krediidi vormistamise tehnikat ja vähendab dokumentide ringlust.

Suur eelis krediteerimisel kogu ehitustsükli ulatuses seisneb ka selles, et see vastab täiuslikumalt uuel majandamise korral töötavate ehitusorganisatsioonide tööle.

Uute krediteerimise mooduste katsetamine näitab, et kehtivad juhendid krediteerimise osas vajavad täiustamist, et tõsta krediidi kontrollifunktsiooni.

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КРЕДИТОВАНИЯ СТРОИТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

С. Стрелце

Резюме

В решениях XXIV съезда КПСС предусматривается усиление роли кредита в стимулировании производства. Особо актуальное значение это имеет для строительства.

Подрядные организации пользуются разнообразными видами банковских кредитов, характеризующихся различными сроками, различной очередностью погашения, неодинаковыми процентными ставками. Это усложняет работу по предоставлению и оформлению кредита, а также снижает эффективность контроля рублем, поскольку меры кредитного порядка применяются на разных участках разобщения без учета всего комплекса вопросов хозяйственной и финансовой деятельности подрядных организаций. В результате, в строительстве удельный вес кредита как источника формирования оборотных средств значительно ниже, чем в промышленности.

Важное значение может иметь эксперимент, который осуществляется с 1971 года. В порядке опыта строительство нескольких предприятий производится за счет кредита, предоставляемого не заказчиком, а подрядным организациям.

Кредит выделяется исходя из полной сметной стоимости строящегося объекта. Заказчики рассчитываются с подрядчиками после приема объектов в эксплуатацию. Незавершенное строительство подрядной организации до расчетов с заказчиком за готовую продукцию покрывается банковским кредитом.

С 1971 года проводится опыт кредитования затрат по всему строительному циклу. Он собственными оборотными средствами подрядчика участвует во всех стадиях кругооборота средств. Все денежные операции осуществляются одним ссудным счетом.

При новом методе плановый срок возврата кредита должен совпадать с плановыми сроками завершения кругооборота фондов

подрядной организацией. Наблюдая за своевременным поступлением средств от заказчиков, банк имеет возможность с помощью кредита следить за продолжительностью строительства, так как каждое поступление по сроку и сумме должно соответствовать сдаче законченных объектов и этапов.

Практика показала, что новая система кредитования способствовала улучшению их основных экономических показателей.

Действующие указания о порядке кредитования требуют некоторых уточнений с тем, чтобы отказаться от неоправданных технических сложностей и повысить ее контрольные функции.